

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Nummotheca Principum Austriae

ex gazis Aulae Caesareae potissimum instructa, & aliunde aucta, quae a prima aetate, qua in Austria cusa fuit moneta Sub Babenbergicae Stirpis Marchionibus, Ad Usque Habsburgicae Gentis Principes, Lineae Hispano-Austriacae, Huiusque Masculum Ultimum Carolum II. Regem Hispan.

Complectitur tabulas aeri incisas num. XLI

Herrgott, Marquart

Friburgi Brisgoviae, 1753

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-241482](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-241482)

Tab. XXI. strum clypei latus occupans, lupum excoriatum complectitur, qui *Passaviensem* Episcopatum adsignificat. Parmulæ porro in imo iunctæ, duas Abbantias illustres sacri Ordinis nostri *Benedictini* designant: altera est *Murbacensis*, in Alsatia ad montem Vogesum, quæ pro symbolo habet canem venaticum: altera est Abbatia *Luderenfis*, in Burgundia Alsatiaque confiniis sita, cuius tessera est manus iurantis, porrectis digitis *M. S. B. ar.* & apud MELL. p. 176.

IX.

† LEOPOLD:us D:ei G:ratia ARCHIDVX: AVST:ria DVX: BVR:gundia ET:cetera SAC:ra CAES:area M. aiestatis ET RELIQ:uorum ARCHID:ucum GVBERNAT:or PLEN:arius ET: COM:es TIR:olis LAND:gravius ALS. atia. Integra hæc est utriusque partis epigraphæ. In adversa Protome LEOPOLDI fere ut num. VII. nisi quod hic in umbone adscriptus Christi annus compareat 1621. Aversa clypeum *Austriacum* repræsentat, ut num. præcedenti, sed quatuor parmulæ Ecclesiarum, id est, Episcopatum & Abbatiarum hic defunt.

Sacra Casarea Maiestatis & reliquorum Archiducum gubernator plenarius scribitur, quæ inscriptio cum ea, quam num. VII. vidimus, coincidit; Ea de re pluribus dicemus ad num. XII. *M. S. B. ar.* MELL. p. 178.

X.

Tab. XXII. Adversa fere ut num. VII. nisi quod hic in umbone numerus anni 1623. legatur. In epigraphæ adversæ, siglæ inter-
TOM. II. P. II.

punctionibus destitutæ, ad normam præcedentium titulorum in hunc modum legendæ sunt: LEOPOLDUS V. ARCHIDUX, CAES area Maiestatis ET Reliquorum, quæ inde in aversa continuantur: ARCHIDVC:um, &c. ubi & vocabulum PLENARIUS integre scribitur.

Aversa cum num. VII. convenit, sed hic in imo defunt duæ minores parmulæ scutarie Episcopatum *Argentiniensis* & *Passaviensis. M. S. B.*

XI.

Antica ut num. VIII. sed vestis hic, de qua alias diximus, ornatio est, legiturque post vocem BVR: ETC. *etera*, & post vocem *Maiestatis* EC pro ET incisum est: numerus denique anni 1623. in segmento sub brachio Archiducis dextro adscribitur.

Postica cum citato numero pariter convenit, sed variat typus nummarius, ut vel ex voce GVBERNAT. quæ ibi emendate scribitur, patet. *M. S. B.*

Similis in Alsatia nummus anno quoque præcedenti prodiit, in eadem nummotheca nostra asservatus, in quo nullo fere discrimen, nisi in nota chronologica, quæ itidem sub brachio Principis collocata est: copula quoque ET, post vocem *Maiestatis*, recte se habet.

XII.

Utraque nummi facies num. IX. respondet, excepto numero anni 1624. qui in area hinc & inde scriptus. Epigraphæ adversæ mendum habet, puta AISTRIÆ pro AUSTRIÆ,
X In

LEOPOLDUS V.
ARCHIDUX.

In averſa quoque M & E in voce COMES contrahuntur.

Eodem anno alius in Alſatia cuſus eſt, quem Cl. KOEHLERUS P. III. p. 281. produxit, & Archiducis vitam ſolide iuxta ac erudite expoſuit.

Aſſervamus quoque ſimile archetypon de anno 1625. quod licet parmulam *Alſatie* medio in ſcuto, id eſt, honoratori loco, præferat: in Tyroli tamen ſignatum fuiſſe, ex margine eius intelligitur. Convenit autem maximam partem cum num. VIII. Sola epigraphe in litteris quibusdam diſcrepat, & ſic habet: † LEOPOLDVS. D: G. ARCHIDVX. AVS. DVX. BVR. ET. SAC. C.ÆS: M.TIS (ſequitur averſa) RELIQ: ARCHID: GVBERNAT. PLEN: ET. COM. TIR. LA. AL:

LEOPOLDUM anno 1619. regimen *Anterioris Austriae* cum ſuo, tum reliquorum Archiducum nomine, ſuſcepſiſſe, diximus ad num. VII. Idem anno 1623. die XIX. Nov. ipſa die S. LEOPOLDO ſacra, cum FERDINANDO II. Imp. & CAROLO *Poſthumo*, fratribus, inſtrumentum ſolemne Wiennæ ſubſcripſit, vi cuius eidem duæ partes terrarum *Anterioris Austriae* in portionem hereditatis ſuæ, tertia Imperatori cederet: ea conditione, ut huius adminiſtratio LEOPOLDO, quoad viveret, committeretur, ac ipſe contra proventibus annuis, ex regnis *Hungariae* & *Bohemiae*, nec non Archiducatus *Austriae* ſibi debitis, renuntiaret (a).

(a) Id. tom. x. col. 158.

Exinde ergo duplex difficultas Tab. XXII. oritur. Prima in eo ſita eſt: quod LEOPOLDUS antiqua epigraphe, qua *Sac. Caf. Maieſtatis & reliquorum Archiducum Gubernator* audit, adhucdum utatur; cum tamen vi pacti, harumce terrarum tertiam duntaxat partem Imperatoris nomine gubernaret. Sed ad hoc reſpondendum erit, quod licet dicta conventionem iam anno 1623. confeſta, Archidux tamen primum anno 1624. in earundem poſſeſſionem immiſſus fuerit, ut ex laudato Illuſtr. Comite diſcimus (b). Hinc ergo veteres titulos, donec res imperfecta manſit, recte ſervavit.

Verum exinde non omnis difficultas ſublata eſt. Iſdem enim formulis ab anno 1620. ad 25. uſus eſt; cum tamen ſatis conſtet, ab anno 1621. quo ALBERTUS, MAXIMILIANI II. filius, fatiſ conſeſſit, tres tantum in Germania Archiduces ſuperſuiſſe: FERDINANDUM ſcilicet II. Imp. LEOPOLDUM noſtrum, & CAROLUM *Poſthumum* fratres; ad quid ergo illud *reliquorum Archiducum*? cum ſub his verbis ſolus CAROLUS intelligi queat? Neque enim *reliquorum Archiducum* nomine FERDINANDI filii, aut Archiduces feminæ comprehendi poſſunt; utpote quibus tum temporis ad eas provincias ius adhuc nullum erat. Huic difficultati duplici reſponſo obviari poteſt. Inprimis anno 1619. quando dictus ALBERTUS adhuc ſuperſtes erat, epigraphe illa

(b) Ibid. col. 477.

Tab. XXII illa recte procedebat ; hinc semel in officinis recepta, etiam post mortem ALBERTI ex incuria aut consuetudine facile perseverabat. Quod si autem hoc minus arrideat, dici poterit : id forte in Hispaniæ Regis gratiam factum fuisse. Mortuo enim MATHIA Imp. Hispanus, ex sanguine Habsburgo - Austriaco oriundus, ius suum ad Hungariæ & Bohemiæ regna urgebat : quo ut concessit, FERDINANDUS, quamvis secrete omnino, iure suo ad Landgraviatum Alfatix in Regis gratiam vicissim abiit (a). Ne ergo apud Hispaniæ Regem offenderet FERDINANDUS, videtur huius consilio eiusmodi titulus conservatus. Postremo, quod dictarum provinciarum ius in LEOPOLDUM nostrum anno 1624. translatum fuisse, laudatus Illustr. KHEVENHILLERUS scribit, id Cl. P. HANSIZIUS anno insecto factum his verbis memorat (b) : *Cui (LEOPOLDO) FERDINANDUS Cæsar die 24. Septembris anno 1625. Comitatum Tyrolensem, cum adnexis provinciis, pleno iure transcripsit.* Quod ipsum confirmat nummus de anno 1625. paullo supra descriptus, ut adeo executio totius negotii hoc primum anno secuta fuerit. Ceterum quo sensu hæc HANSIZII verba ulterius accipienda sint, patebit ex num. xv. insequenti. *M. S. B.*

XIII.

LEOPOLD: us AR: chi D: ux
AV: striæ ET: CLAVDIA: ARCHIDUCIS/A: AVSTRI: æ MEDICÆA.
TOM. II. P. II.

(a) Id, ibid. col. 163. & 477.

Effigies utriusque fere ut num. LEOPOLDUS VI. nisi quod crucicula, Ordinis S. STEPHANI insigne, hic non observetur.

Sequuntur in averfa reliqui tituli, ad solum Archiducem pertinentes: DVX: BVRGVNDIÆ: COMES: TIROLIS. Aquila Tyrolensis coronata & expansa, imminente capiti illius corona laurea.

Vix est dubium, quin hic binio Imperialis, seu duplex thalerus, post annum 1628. cusus sit, uti ex num. xvi. intelligetur. Cetera ad numerum sequentem dicemus. *M. S. B. ar. pond. 2. unc.*

XIV.

Idem fere utriusque partis typus: hic Archidux insigni aurei velleris conspicuus est, quod nummum ante annum 1628. haud prodiisse, indicio est, ut ad num. xvi. observabimus. In epigraphe quoque variant nonnullæ litteræ.

Coronam lauream, quæ in averfa supra caput alitis tam hic, quam in præcedenti nummo conspicitur, meruit Archidux variis in occasionibus: præsertim cum in caussa successione Juliacensis a RUDOLPHO Cæsare anno 1609. missus, Juliacum urbem, arcemque munitam Bredenreuth sub potestatem redegit: & anno 1621. bello Rhætico; cui se religionis orthodoxæ causa implicavit. *Cum enim Catholici, vallis Tellina, Calvinistarum excussissent iugum, ipse cum Hispano Mediolani Protectore in eorum defensionem accurrit; comi-*

X 2

tatu

(b) Loc. cit. pag. 699.

LEOPOLDUS V. ARCHIDUX. *tatu Carvensi, Prettingovia, Maiefelda, utroque Engedino, valle Monasteriensi, Curia urbe, cum tribus confederatis, in potestatem redactis; avita sacra postliminio reduxit, simul eos, qui ob religionem exilium tolerebant, restituit (a). M. S. B. ar. fuf.*

XV.

LEOPOLDVS. D. ei G:ratia ARCHIDVX. AVSTRIÆ. Imago Archiducis armata ad medium corpus, cum pileo Archiducali in capite, dextra sceptrum tenens, sin. capulum gladii bellicatoris, a dextris sinistrorsum. In area ad latus sinistrum legitur numerus anni 1. 6. 2. 8.

In postica continuatur titulus: SAC:ra CÆS:area MA:iefstatis ANTER:iorum PROVINC:iarum PLEN:arius GVB ernator. Scutum quadripartitum ut num. x. nisi quod hic medium locum occupet tessera *Alsatia*, ad quam proinde provinciam nummus pertinet.

Epigraphe eius ex dictis ad num. XII. intelligitur. Nimirum tertiam Anterioris Austriae partem LEOPOLDUS Sac. Cæsareæ Maiefstatis nomine ad dies vitæ regendas susceperat; hincque omissa *reliquorum Archiducum* formula, iam solius Cæsaris gubernator dicitur. KOEHL. P. III. p. 281.

XVI.

Antica num. præcedenti fere similis. At nota chronologica numerum anni 1. 6. 3. 2. indicat.

Postica clypeum complecti-

tur, cuius descriptionem iam Tab. XXII. dedimus.

Annus hic LEOPOLDO emortualis erat; obiit enim die XIII. Septembris, ut alibi quidem ex eius epitaphio demonstrabimus, hic autem loci ideo occupandum erat, quod a ceteris plerisque non alium diem solum, sed etiam annum consignari videamus, quos inter & ipse Cl. KOEHLERUS est (b); deceptus videlicet errore typographico, qui in compendium vitæ huius Archiducis (c) ab Illustr. KHEVENHILLERO adornatæ, irrepsit: in ipsis tamen Annalibus (d) diligenter emendatur, quamquam & ibidem dies III. Septembris falso adscribatur.

Notandus præterea est hic uncialis; ob insigne aurei velleris, quo clypeus eius circumdatus est, quod in aliis plerumque haud observandum. In museo tamen S. PETRI duo asservantur, alter anno 1630. alter anno infecuto cufus, in quibus eadem torques conspicitur. Inde vero confirmantur dicta ad num. v. & laudatus KOEHLERUS denuo emendandus est, quando aureum vellus Archiduci nostro anno primum 1631. obtigisse loco citato scribit.

Ambo hi nummi in supplementis nostris num. XXVII. & XXVIII. designandi videbantur; prior quidem, ut maior dictis fides constet: secundus autem (qui in Alsatia cufus) quod in clypeo eius tessera aliquot, *Castella* videlicet & *Legionis*, in reliquis uncialibus haud frequentata,

(a) HANSZIUS l. c. p. 697.

(b) Loc. in calce num. præcedentis notato.

(c) p. 90.

(d) T. XII. col. 331.

Tab. XXII. tatae, occurrant: ad latera vero hinc leo *Habsburgicus* inde pisces *Pherretani*. Hinc utriusque partis epigraphæ hæc est: LEOPOLDVS. D: G. ARCHIDVX. AVSTRIÆ. DVX. BVRG. LAND. ALS: CO: FER.

Denique quoad hunc, quem in præsentiarum contemplamur, nummum, advertendum adhuc est: illum ter eodem anno repetitum fuisse. Asservamus enim in scriniis nostris tria huius typi exempla, inter se non multum, sed diversa tamen, ut nobis attente intuentibus patuit. Exinde vero coniici potest, quanta copia uno anno emerferit: quod tamen mirum adeo non est; cum ea tempestate bellum Suecicum vel maxime urgeret, quod ut feliciter aut sustineret, aut reprimeret frater eiusdem FERDINANDUS II. subsidiis pecuniariis adiuvandus erat. *M. S. B. KOEHL. l. c.*

XVII.

Convenit hic nummus maximam partem cum num. x. estque medietas eiusdem, seu florenus, semunciam cum drachma appendens. *M. S. B. ar.*

XVIII.

Hicce similiter nummus num. xvi. respondet: sed variat in voce TYROLIS, orthographiæ regula. *M. S. B. ar. pond. semunc.*

XIX.

Utraque huius monetæ facies num. xii. fere respondet: scutum tamen averfæ quadripartitum, *Hungaria, Bohemia, Austria, & Burgundia*, nec non *Tyrolis*, & infra denique *Austria*, quod aiunt *Veteris*, insi-

gnia refert. Numerus *denarius*, in imo averfæ legendus, valorem indicat. *M. S. B. ar. pond. I. dr.* LEOPOLDVS V. ARCHIDUX.

Ibidem adservatur similis alius, cum eo duntaxat discrimine, quod Archidux in habitu, quem vocant, seculari, velut num. xv. sistatur: nota chronologica etiam non per transversum, sed ad latus sinistrum, ut in dicto num. xv. inscripta sit, ac denique in averfâ scutum ovatae formæ, nec ineleganter marginatum, repræsentetur.

Huc quoque pertinet eiusdem fere ponderis nummus, apud hominem privatum hic loci visus, & in supplementa nostra num. xxix. relatus. Eius averfâ Archiducem in statu clericali, more solito sistit, cum titulo: LEOPOLD. us D. ei G. ratia ARCH. idux AVS. triæ ARG. entinensis E. t PASS aviensis EPISCOPUS. In postica scutum tripartitum, pulchre marginatum, & pileo Principum obtectum: prima areola fasciam *Austriacam*, secunda canem *Murbacensem*, tertia vero manum *Luderensem*, exhibet. Hinc additur in ambitu titulus: ADMINISTRA. toris MVR. bacensis ET LVD. erensis MONETA. Unde & nummi originem intelligimus.

XX.

LEOPOLDVS. D. ei G. ratia ARCHIDVX. AV. stria. Integra Principis figura, in pedes erecta, a fronte, cataphracta, dextra sceptrum tenet, sinistra capulum gladii prehendit, capite Archiducum pileo tecto.

LEOPOLDUS V.
ARCHIDUX.

DIVVS. LEOPOLDVS : stans inferto lauri cataphractus, pallio Principum amictus, barbatus, obversa facie, capite Ducum pileo aperto, dextra vexillum, cui scutum *Austriæ novæ* impressum, sinistra typum templi *Neoburgensis* tenens.

Hunc *Sanctum* sibi cognominem, & ipsum *Austriæ* Marchionem, Archidux noster aliorum suæ gentis Principum exemplo, in nummis usualibus signari voluit. Porro nos de nummis cum icone S. LEOPOLDI alias singulatim egimus (a). *M. Imp. S. B. au. i. duc.*

XXI.

LEOPOLDVS : D. ei gratia ARCH. IDUX AVSTRIÆ. Protome Archiducis armata, cum pileo Arciducali in capite, nec non tessera aurei velleris.

Sequuntur in averfa reliqui tituli: DVX. BVRGVNDIÆ COMES: TYROL: IS. Tria scuta colligata, atque tessera *Tyrolis*, *Austriæ*, & *Burgundiæ* exarata: infra nota valoris 3.

Ex insigni aurei velleris, de quo paullo supra ad num. VI. & XVI. dictum est, hunc grossum ante annum 1628. cufum haud fuisse intelligimus. *M. S. B. ar. G. C. locul. III. tab. VIII. n. 66. p. 119.*

Aliæ eiusmodi monetæ, ubi tamen Archidux cum vestimento Episcopali adhuc comparet, tam in laudato recens aperto scripto, quam in museo nostro reperiuntur, fere cum eo solum discrimine, quod dictæ parmulæ ovatæ figuræ ac pulchre marginatæ sint.

(a) P. I. huius volum, ad tab. 1.

XXII.

Tab. XXII.

Eadem effigies, eademque ferme utriusque partis epigraphe: scribitur tamen ARC. BIDUX. In averfa vero duplici decussationi incumbit parmula, aquila *Tyrolensi* insignita.

Eiusmodi *crucigerorum* plures alii asservantur in *M. S. B.*

Sequuntur iam LEOPOLDI V. proles: cumque MARIE LEOPOLDINÆ & præsertim SIGISMUNDI FRANCISCI iam hic supra mentionem fecerimus: nihil hic aliud superest, quam ut eorum binos duntaxat nummos breviter recenseamus. Postea ad FERDINANDUM CAROLUM, qui aliquanto plures nummos habet, adeoque singularem tractationem postulat, accessuri. Atque is quidem ætate licet maior, minori tamen ob id ipsum a nobis postpositus est. CAROLI denique *Posthumi* nummos ultimo loco reservamus.

MARIE LEOPOLDINÆ,
LEOPOLDI V. FILIÆ,

NUMMUS.

XXIII.

Repræsentat hic nummus, ex tabulis HERÆI eductus, MARIE LEOPOLDINÆ iconem a fronte, quæ pulchre comata, crispo & denticulato focali, nec non galericulo cristato ornata est. Etsi enim omni prorsus epigraphe destitutus sit, dictam tamen Principem exhiberi, ex tabulis pictis, alibi vulgandis, discimus. Porro orbibus numifma a chalcographo *Heræano* pro more circumdatum est, ad indu-

Tab.
XXIII.

cen-